CATALÀ

QUADERNS INFORMATIUS

Basílica Sagrada Família

10

Basílica Sagrada Família

Campanars, cimboris i sagristies

Les divuit torres que tindrà la Basílica es divideixen en campanars i en cimboris, la forma d'aquests darrers prové de les cúpules de les sagristies.

A la cúpula de la sagristia hi ha al·lusions a la sang de Jesús i a la victòria de Crist i dels homes sobre el martiri.

Prefiguració de la Sagrada Família acabada amb totes les torres.

Torres

Les torres de la Sagrada Família són els elements que l'han dotat de més identitat. Ha estat així amb quatre, amb vuit, amb catorze, i ho serà, encara més, amb les divuit que tindrà quan acabi la construcció del temple.

Sens dubte, les torres són l'element més característic de la Sagrada Família. Configuren el perfil que l'ha fet famosa arreu del món. Amb la torre de Jesucrist ja finalitzada, avui ja només manca per veure com s'aixequen les quatre torres de la façana principal, de les divuit que Gaudí va preveure que tindria el temple.
Totes les torres són de perfil parabòlic, s'afuen cap a la part superior per accentuar la sensació de verticalitat, d'esveltesa i d'elevació cap a Déu. Estaran rematades per uns pinacles recoberts de diferents materials d'aspecte refulgent: vidre venecià, ceràmica, metall, vidre. A l'interior tenen unes escales helicoidals que permeten d'accedir-hi.
Les divuit torres que tindrà la Basílica es divideixen en campanars i en cimboris o torres centrals. Els campanars estan situats en agrupacions de quatre a les façanes del Naixement, de la Passió i de la Glòria, i representen els dotze apòstols, mentre que els cimboris s'alcen damunt el creuer i l'absis del temple i simbolitzen les figures de Jesús, Maria i els quatre evangelistes.

Totes les torres són de perfil parabòlic, s'afuen cap a la part superior per accentuar la sensació de verticalitat, d'esveltesa i d'elevació cap a Déu.

Llegenda

- **Torre de Jesús**
- **Torre de Maria**
- **Torres dels Evangelistes**
- **Torres dels Apòstols**

Ubicació de les torres

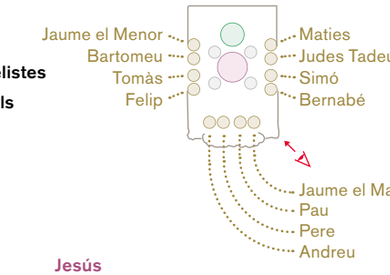

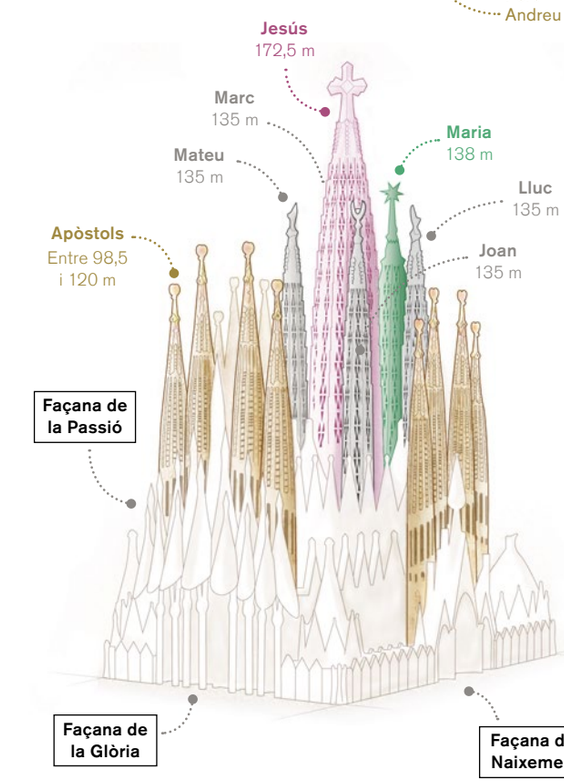

Campanars

De totes les torres que avui ja hi ha construïdes, vuit són campanars de les façanes del Naixement i de la Passió, quatre per façana, que, juntament amb els quatre campanars que tindrà la façana de la Glòria, faran un total de dotze. Aquestes torres, d'entre 98,5 i 120 metres d'alçària, representen els apòstols. Per això, totes duen el nom d'un d'ells i la seva imatge esculpida en posició sedent. Per aquest mateix motiu, totes estan coronades amb un pinacle en el qual simbòlicament es representen els atributs dels bisbes, els successors dels apòstols, és a dir, la mitra amb la creu, el bàcul i l'anell, fets amb trencadís de mosaic venecià de colors. Els campanars de la façana del Naixement estan dedicats als apòstols Bernabé, Simó, Judes Tadeu i Maties. El primer es va acabar el 1925, i els altres tres, el 1930. Els campanars de la Passió, que es van acabar el 1977, estan dedicats a Jaume el Menor, Bartomeu, Tomàs i Felip, i els de la Glòria estaran consagrats a Andreu, Pere, Pau i Jaume el Major. Per identificar la representació dels campanars en la llunyania, sota la creu que corona cadascuna d'aquestes torres, hi ha la lletra inicial del nom de cadascun dels apòstols.

La Sagrada Família tindrà 12 campanars, d'entre 98,5 i 120 metres d'alçària, que representaran els apòstols.

Inscripcions als campanars
Sota l'acabament del pinacle també trobem, executada amb trencadís, la llegenda *Hosanna in Excelsis* (hosanna a dalt del cel) i sota aquesta, unes estrelles, mentre que en el cos del campanar descobrim també en trencadís les paraules *Sanctus, sanctus, sanctus*, una al·lusió directa a l'himne que lloa la Santíssima Trinitat (a la façana de la Passió aquestes inscripcions són de color groc, simbolitzant Déu Pare, vermell, el Fill, i taronja, l'Esperit Sant). Com és sabut, els campanars tenen la missió de convocar el poble als oficis litúrgics, per això a través de les obertures dels campanars del Naixement i de la Passió s'escamparà per tota la ciutat el so de les 84 campanes tubulars que Gaudí va preveure situar-hi a l'interior, que sonaran com un gran carilló.

A l'esquerra, coronament de la torre de la Mare de Déu, els Evangelistes i Jesús, i dels campanars de la façana de la Passió.

A dalt, el *Sanctus, sanctus, sanctus* que recorda el Pare, el Fill i l'Esperit Sant.

Estructura dels campanars
L'estructura dels campanars es basa en una sèrie de costelles verticals de perfil de catenària o paràbolic, entre les quals se situen unes lloses inclinades de pedra que serveixen per difondre el so de les campanes (per això s'anomenen tornaveus o *abat-sons*) i també per evitar l'entrada d'aigua a dins del campanar.
El nombre de les costelles varia en funció de la façana. Així, els campanars de la façana del Naixement tenen dotze costelles, els de la Passió, catorze, i els de la Glòria, vint.
També varia en cada façana la secció horitzontal dels primers metres del campanar. A la del Naixement, és quadrada, cosa que dona més estabilitat a la torre, i després passa a ser circular. Gaudí va resoldre el pas d'una secció a l'altra amb gran habilitat, perquè les peanyes de la imatge dels apòstols, la mateixa imatge i un balcó situat al damunt fan que el vèrtex del quadrat desaparegui i que es passi de la secció quadrada a la circular d'una forma natural. A la façana de la Passió, en canvi, els campanars tenen una secció romboidal a la base, i d'el·lipse a la part superior, i a la façana de la Glòria, la secció de les torres és un decàgon.

Cimboris

Gaudí va definir l'arquitectura d'una sagristia perquè servís per construir les sagristies, però també perquè servís de model per aixecar els cimboris.

Per arribar a les divuit torres que va projectar Gaudí falten per construir els quatre campanars de la façana de la Glòria. El conjunt monumental integrat pels sis cimboris centrals ja està culminat i sobresurt entremig dels campanars. La forma d'aquests cimboris o torres és la mateixa que la de les sagristies. De fet, Gaudí va projectar la sagristia en una maqueta de guix i plànols perquè servís de model per als cimboris centrals, que només varien pel que fa a les dimensions. De manera que la torre de Jesús és, com la sagristia, resultat de la intersecció de dotze paraboloides, mentre que la torre de la Mare de Déu és resultat de la intersecció de catorze paraboloides i, les dels Evangelistes, de vuit paraboloides. Totes elles s'han construït amb panells de pedra tesada premuntats als tallers externs al temple. Els diàmetres de la base de la sagristia, de la torre de la Mare de Déu i de la de Jesucrist són molt semblants, fan al voltant dels 18 metres.

La torre de la Mare de Déu i les dels Evangelistes

Sobre de l'absis ja s'ha enllestit la construcció de la torre que simbolitza la Mare de Déu, amb 138 m d'alçària i que acaba amb una corona de dotze puntes i l'estel del matí, símbols de la Mare de Déu. Sobre el creuer, i envoltant la torre central, s'ha completat la construcció de les quatre torres de 135 metres d'alçària dedicades als evangelistes, que estan coronades per la imatge que els simbolitza: el bou per a **Lluc**, l'àngel per a **Mateu**, el lleó per a **Marc** i l'àliga per a **Joan**. A la cota de 85 metres respecte al pla del temple, les torres estan unides per uns ponts que les connectaran amb la de Jesucrist. Els primers 30 metres d'aquestes torres estan formats per vuit costelles verticals de pedra sorrenca, en una estructura semblant a les torres dels campanars; la resta de les torres fins a la imatge tenen la forma derivada de la sagristia, amb la intersecció de paraboloides, vuit en aquest cas.

Com la sagristia, les torres de Jesús, Maria i dels Evangelistes són resultat de la intersecció de paraboloides.

Sagristia | Evangelistes | Maria | Jesús

Maquetes dels coronaments de les torres de Jesús, Maria i dels Evangelistes.

La torre de Jesús

La torre central, situada al mig del creuer i que té una alçària de 172,5 metres, està dedicada a Jesucrist, per la qual cosa està coronada amb la gran creu de quatre braços tan característica de l'arquitectura gaudiniana, recoberta per un material que la fa resplendir. Al centre de la creu s'hi representa l'Anyell, i als extrems hi ha uns llums dirigits als quatre punts cardinals de la ciutat, recordant que Jesús, com ell mateix va dir, és «la llum del món». Al pinacle de suport de la creu hi ha la inscripció de lloança a Crist «Tu solus Sanctus, Tu solus Dominus, Tu solus Altissimus» (vós sou l'únic Sant, vós l'únic Senyor, vós l'únic Altíssim) i, a les torres dels Evangelistes, les paraules «Amen» i «Al·leluia».

A l'interior de la torre hi ha tres nivells visitables (a 85 i 143 metres i dins de la creu). Just a sobre del creuer del temple i a sota l'inici de la torre de Jesucrist hi ha la gran Sala Creuer. En aquest espai polivalent entra la llum exterior que des d'aquí i a través de les 25 lluernes que hi ha al creuer penetra a l'interior de la Basílica. A banda, és l'espai on hi ha les ramificacions de les columnes del creuer que esdevenen la base de la torre de Jesús.

La torre central, dedicada a Jesucrist, està coronada amb una gran creu de quatre braços recoberta per un material que la fa resplendir.

Els campanars estan coronats amb un pinacle en el qual es representen els atributs dels bisbes, els successors dels apòstols: la mitra amb la creu, el bàcul i l'anell, fets amb trencadís de mosaic venecià de colors.

Sagristies

Etimològicament, la paraula sagristia ens remet al sagrat, i a l'indret on es guarden les coses sagrades, en aquest cas, els objectes necessaris per al culte litúrgic. També és el lloc on els oficiants es preparen per a les celebracions litúrgiques. Gaudí va situar dues sagristies a la capçalera del temple, i les va connectar amb el claustre que l'ha d'envoltar. A partir de les indicacions que l'arquitecte va deixar i de la maqueta de guix original que es va poder recuperar del seu obrador, s'han pogut realitzar els estudis i mesuraments necessaris per poder construir-les.

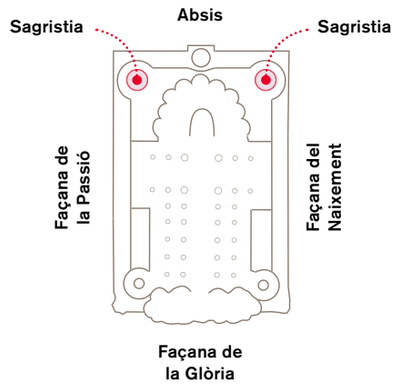

A dalt, ubicació de les sagristies en una planta de la Sagrada Família.

A l'esquerra, vista de la façana de l'absis en una maqueta de la Sagrada Família construïda totalment, on s'aprecien les dues sagristies.

Gaudí va situar dues sagristies a la capçalera del temple, i les va connectar amb el claustre que l'ha d'envoltar.

Sagristia de la façana de la Passió

La finalització l'any 2017 de les obres de la sagristia situada a l'angle oest de la Basílica, a la cantonada dels carrers de Sardenya i de Provença, permet que el visitant de la Sagrada Família pugui entendre millor les torres centrals de la Basílica.

Aquesta edificació auxiliar està composta per 12 paraboloides intersecats que s'uneixen en un vèrtex culminat per una corona de bronze de 2 metres d'alçària, de manera que l'alçària total de la sagristia és de 43 metres. És de base quadrada (18,55 metres per costat)

Vista de la cúpula de la sagristia de ponent.

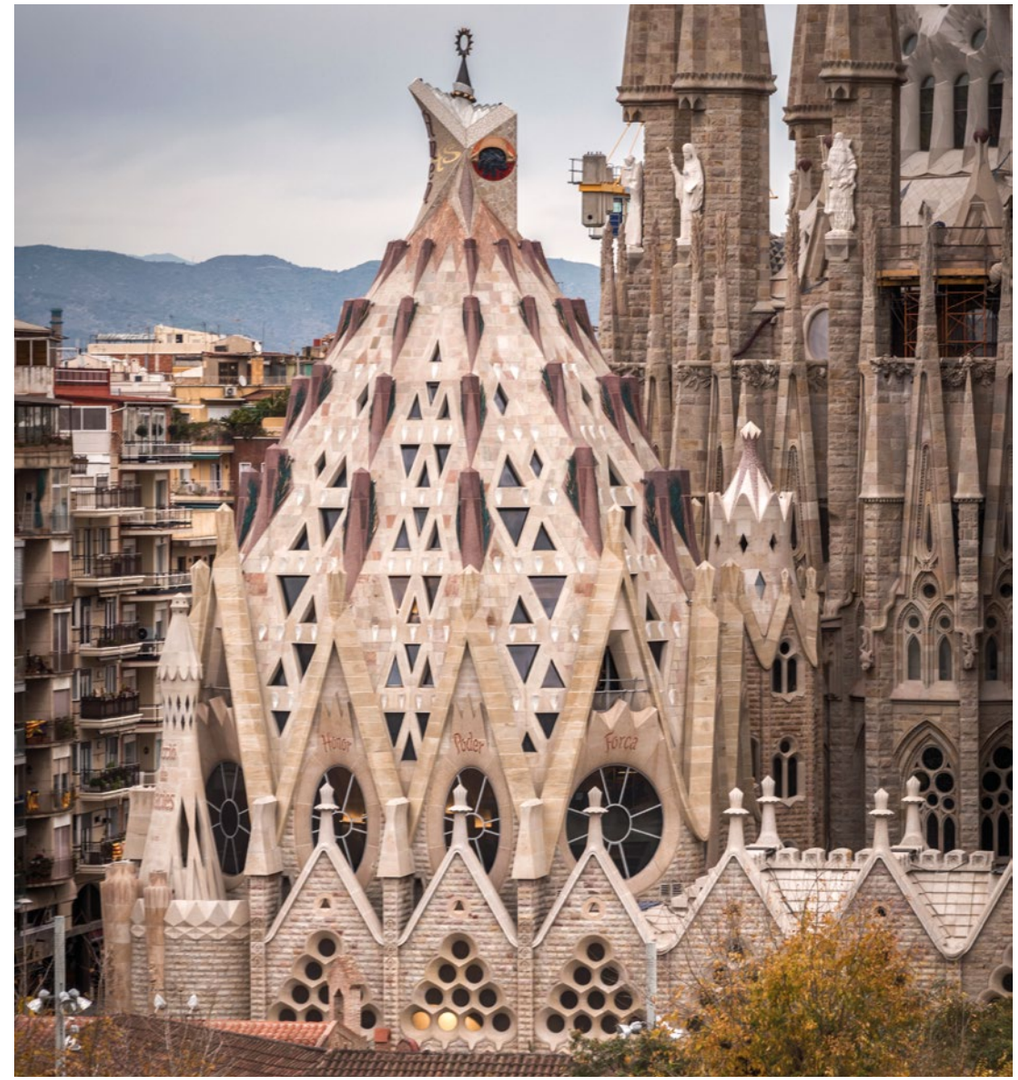

i té cinc pisos: un de soterrani, que inclou al mig un espai diàfan d'ús polivalent, destinat a usos parroquials; la planta noble, on hi ha la sagristia, i tres pisos més que acullen serveis i oficines de la Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
La planta noble, que està a nivell de la Basílica, té una planta útil de 320 m², distribuïts així: 150 m² de sagristia i 170 m² del claustre de la Basílica.
Per tal que pogués complir amb la seva finalitat de sagristia, l'àrea compresa per la part central de la planta noble de l'edifici de la sagristia i l'espai de claustre que li és adjacent s'ha delimitat amb una estructura de fusta de roure i vidre que, a la manera de finestrals romboidals, la tanca sense impedir que la llum hi penetri i permet contemplar l'interior des del claustre. Dins seu es guarden els objectes necessaris per al culte i els oficiants es poden preparar per a les celebracions litúrgiques. El 8 de novembre del 2015, coincidint amb el cinquè aniversari de la dedicació de la Basílica, el cardenal Lluís Martínez Sistach, llavors Arquebisbe de Barcelona, va beneir la sagristia, que es va utilitzar per primera vegada com a tal (vegeu el quadern 7).
A més, a l'espai del claustre que transcorre dins la planta baixa de l'edifici de la sagristia i en el tram de claustre dedicat a la Mare de Déu dels Dolors hi ha l'exposició de mobiliari litúrgic que anomenem «Camí de la litúrgia» (vegeu igualment el quadern 7).

Sagristia de la Sagrada Família beneïda pel cardenal Martínez Sistach, amb els armaris dissenyats per Gaudí per als objectes necessaris per al culte.

Iconografia dels edificis de les sagristies

El simbolisme dels edificis de les sagristies també segueix les pautes donades per Gaudí.

Els elements simbòlics presents en aquesta construcció segueixen també el programa de Gaudí publicat a l'*Àlbum del Temple* (c. 1929) i recollit pel seu deixeble Isidre Puig Boada al llibre *El temple de la Sagrada Família* (1929).
La **Corona de la vida**, que es menciona al llibre de l'Apocalipsi i que al·ludeix a la vida eterna, està representada per la corona vertical de bronze situada al vèrtex on s'uneixen els dotze paraboloides intersecats que configuren l'edifici.
El **Veremador** i l'**Anyell** els trobem als quatre medallons d'1,60 metres de diàmetre realitzats per Francesc Fajula en ceràmica policromada cuita i vidriada situats al terminal de la cúpula. El veremador envermellit pel raïm, que simbolitza el sacrifici i redempció de Jesucrist, i l'anyell a punt de ser sacrificat, al·ludint a qui va donar la vida per salvar el món.

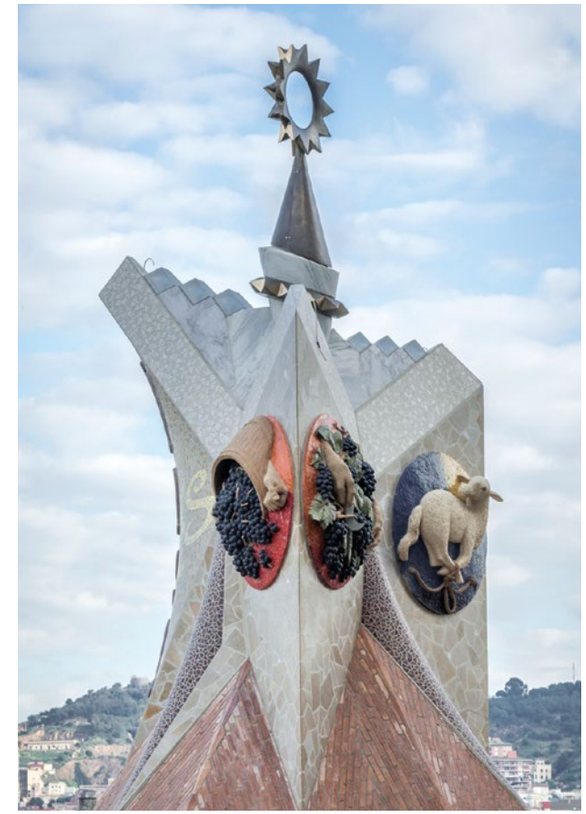

Coronament de l'edifici de la sagristia, on es veuen la Corona de la vida, el Veremador i l'Anyell (dreta) i detall de les representacions del Veremador i l'Anyell (baix).

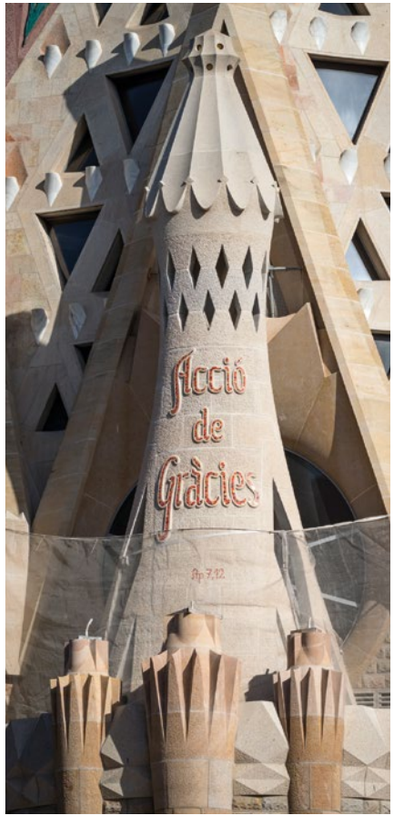

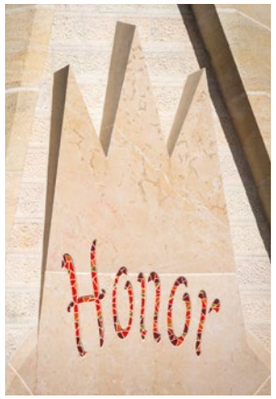

A l'edifici de la sagristia s'hi han inscrit paraules de lloança a Déu del llibre de l'Apocalipsi.

Les **invocacions** o paraules de lloança a Déu del llibre de l'Apocalipsi (Lloança, Glòria, Saviesa, Acció de Gràcies, Honor, Poder i Força), les trobem inscrites als finestrals de la sagristia que donen al carrer i al cupulí que remata el cos semicircular de la cantonada dels carrers de Provença i del Rosselló.
Als esperons de pòrfir que hi ha a les arestes de la cúpula, elements que, pel seu color vermell, al·ludeixen a la sang de Jesús, s'hi han situat unes palmes de bronze policromat com a expressió de la victòria de Crist i dels homes sobre el martiri.
Segons el programa de Gaudí, a les capelles que va projectar a cadascun dels xamfrans de la Basílica s'hi havien de representar una de les quatre virtuts cardinals, l'acció de gràcies pels fruits de les estacions de l'any, els ministres litúrgics i els temps litúrgics. Així, al cos semicircular que forma la cantonada de la sagristia a l'oest, hi trobem el lleó i la cuirassa i l'elm clàssic com a imatge de la virtut cardinal de la fortalesa, l'acció de gràcies pels fruits de la tardor plasmada en els pàmpols i gotims i el bàcul i la inicial d'Episcopus en al·lusió al bisbe, com queda explícit als textos fets en trencadís de vidre venecià de color verd (el color corresponent al temps litúrgic ordinari), que s'han situat sota cadascun dels tres alts relleus realitzats per l'escultor Jaume Cases.

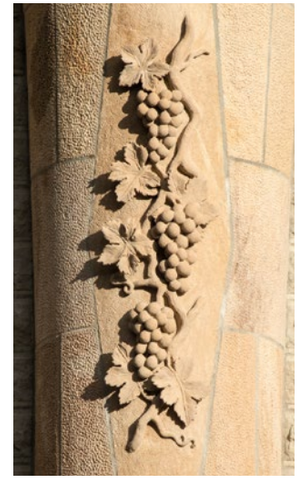

El bàcul i la lletra E al·ludeixen al bisbe; el lleó i la cuirassa i l'elm clàssic, a la fortalesa, i els pàmpols i gotims, a l'acció de gràcies pels fruits de la tardor.

A la sagristia de ponent hi ha representacions de la virtut cardinal de la fortalesa, de l'acció de gràcies pels fruits de la tardor i dels bisbes, com a ministres litúrgics.

Glossari

Apocalipsi, Llibre de l' També conegut com a llibre de les Revelacions de Jesucrist, és l'últim llibre del Nou Testament i, per tant, de la Bíblia cristiana. En ell es revelen de manera profètica els esdeveniments de la fi del món.

Anell episcopal És una de les insígnies dels bisbes que simbolitza la seva fidelitat cap a l'Església com a esposa de Déu.

Bàcul Bastó que expressa la funció pastoral del bisbe, el seu lliurament com a pastor del poble de Déu.

Camí de la litúrgia Exposició permanent ubicada al tram dedicat a la Mare de Déu dels Dolors del claustre de la Basílica. S'hi presenta una selecció d'objectes litúrgics dissenyats per Gaudí.

Cases, Jaume (Barcelona, 1942-2023) Escultor i també il·lustrador i pintor autodidacte que a partir del 2001 va col·laborar amb la Sagrada Família.

Cimbori Construcció de planta poligonal o cilíndrica que s'aixeca sobre la intersecció de dues naus d'un edifici monumental per donar llum a l'interior i, generalment, per servir de base a la cúpula.
A la Sagrada Família, anomenem cimboris les torres centrals, a través de les quals la llum penetra a l'interior de la Basílica.

Claustre Passatge cobert, normalment quadrat, d'una o dues plantes, amb un mur a una banda i un porticat o una columnata a l'altra, que volta un pati, un jardí, etc., i que uneix les diferents dependències de l'edifici on es troba, normalment monestirs, catedrals, universitats i similars.

Episcopus Bisbe en llatí.

Esperó Construcció en punta que sosté o fixa un mur, un marge, etc.

Fajula i Pellicer, Francesc (Sant Joan de les Abadesses, 1945) Arquitecte, escultor i doctor en Belles Arts i estudiós del patrimoni. Ha col·laborat amb la Sagrada Família amb diverses imatges esculpides.

Hosanna Exclamació d'origen hebreu usada per jueus i cristians com a lloança a Déu o a Crist, que dona nom a l'himne que es canta el Diumenge de Rams.

Ministres litúrgics Persones que han rebut delegació per a un servei concret dins l'Església. Els ministres ordenats han rebut el ministeri a través del sagrament de l'orde (bisbe, prevere i diaca) i els ministres no ordenats són laics que no han rebut el sagrament de l'orde (acòlit/lector).

Mitra Capell alt que en les celebracions litúrgiques més importants porten els bisbes, arquebisbes i altres membres de la jerarquia eclesiàstica.

Paraboloide Superfície de doble curvatura i formada per línies rectes que consisteix en una línia recta que es desplaça al damunt d'unes altres dues no coplanàries. Normalment es contempla limitat per un quadrilàter a l'espai, amb les quatre rectes limítrofes unides per rectes.

Pedra tesada Pedra comprimida amb barres d'acer. Les peces de pedra s'uneixen mitjançant aquestes barres que es passen per l'interior dels blocs i que posteriorment són tesades (és a dir, tibades). Això fa que les filades de les peces de pedra quedin unides en un sol element i augmenta la resistència del conjunt de pedres.

Puig Boada, Isidre (Barcelona, 1891-1987) Arquitecte. Deixeble i col·laborador de Gaudí. Va escriure diversos llibres en pro del llegat de l'arquitecte de la Sagrada Família, obra que ell mateix va dirigir, juntament amb Lluís Bonet i Garí, entre 1966 i 1982.

Sagristia A les esglésies, lloc, generalment tocant al presbiteri, on es custodien els ornaments i els vasos sagrats i on es revesteixen els sacerdots per a les funcions litúrgiques.

Sanctus Himne de la litúrgia eucarística, dit també trisagi, que exalça la figura de la Santíssima Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant; per això comença amb la triple aclamació «sant, sant, sant».

Temps litúrgic Són els diversos temps en què l'Església divideix l'any litúrgic seguint els misteris de Crist: advent, Nadal, quaresma, Pasqua i temps ordinari, el que transcorre entre Nadal i quaresma i des de Pasqua fins a l'advent.

Tornaveu Làmina inclinada col·locada a les finestres d'alguns campanars, la qual reflecteix cap avall el so de les campanes i, alhora, serveix per escopir l'aigua de la pluja. A la Sagrada Família, des del temps de Gaudí, sempre ens hem referit a aquests elements com a *abat-sons*, mot francès que permet distingir-los del genèric «tornaveu», que se sol entendre com la forma que es col·loca a sobre d'una trona, púlpit o escenari, en forma de dosser, volta o petxina, per fer rebotar el so i dirigir-lo cap als qui escolten.

Virtuts cardinals Són les quatre virtuts (prudència, justícia, fortalesa i temprança) considerades més importants dins del cristianisme perquè per elles mateixes concentren les qualitats de totes les altres. A més, hi ha les virtuts teologals: fe, esperança i caritat.

© obra arquitectònica: Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© textos: Daniel Giralt-Miracle (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© fotografies: Pep Daudé (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© il·lustracions: Rocío Márquez (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.

Edició 10/2026

1 Sentit de la Sagrada Família
2 Breu història de la construcció del temple
3 Gaudí i els seus continuadors. L'obrador
4 L'arquitectura de la Sagrada Família
5 La cripta, la façana de l'absis i la capella de l'Assumpta
6 Façana del Naixement, claustre i portal del Roser
7 Façana de la Passió, claustre i sagristia
8 Façana de la Glòria, Baptisteri i capella de la Penitència i del Sagrament
9 L'interior de la Basílica
10 Campanars, cimboris i sagristies